

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

891.99

5-76

1 2
1

Ա.Խ ԻՄ ԴԱՐԴԵՐ

Բարայել Միքաէլեան

Վարդապետ

Տպարան Մայր Աթոռոյ Սբոյ Էջմիածնի

1905

891.99
Մ-76

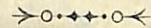
19 NOV 2011

391.39
5-76

Ա.Խ ԻՄ ԴԱՐ ԴԵՐ

Մէկ մեծ պարտքա գիտնականներու վրէն.
Օր ուրանց զրբեր ժողովրդի գիտցածով զրեն.
Ժողովրդի լեզուով զրեն հէքեամն ու մասայ.
Էն վախձ ժողովուրդ յենր ուրին կը սովրի
կարդալ.

Իտալի Միտսեան

Վաղարշապատ

Տպարան Մայր ԱՅՈՒՆՆԵՐ ԱՐԵՎԻԿԱ ԿԵՆՏՐՈՆ

1905

02.07.2013
POS VON P I

43963

Յարգելի Պ. Ի. Միրախան

Ձեր շարք մի օտանաւորներու մի մասն
տպագրել յարմար էր, Ալաշկերտի Խառուր
գիւղի բնական բարբառով և կեանքի իսկական
նկարագիրը լինելուն հաճոյքով կը կարգացունին*
Կարժէ տպագրել յօգուտ նոյն գիւղացոյց:

Ձերդ Ս. Հայկունի.

Дозволено Цензурою. 17. Февраля 1904, г. Тифлисъ.

1904 Յունվար 10
Վաղարշապատ.

1429
41

ԳԸ ՔՆԻ, ԼԱՍ

Գրեցի լուրի կէսիմ քու օրօշոց,
 Յաչքսի պրծերա էրկինք-էա թերմաշ հաւքոց,
 Աշունա. կը դառնան դէմ ուրանց վաթան,
 Գրիմ էտոց հեա թուղթ մի իմ խարիպին տան:

Մացերա յաչքսի խարիբիս ճամբէն
 Խողըւա էտոնք լէ հաւքերու պէս էրամ կապէն դէն.
 Տէսնէնք իմ մարդ սալամաթ դէմի տուն դառնէր,
 Ասու հրեշտակ յիգէր, դիմ հողին առնէր:

Ամառ յընցաւ, հետո՛ւ, կանանչ լէ չորցաւ,
 Ծառեր լէ յըմէն խաղալ կապեցին,
 Շաքրիկենին, շոք ու դառնինջն հասաւ.
 Յըմէն մարդեկ ձմռաց թատպեր էրեցին:

Ճնճուղն ու կռուսկ ուրանց էրամոլ
 Կը թռնէն, կընցնին մեր տանքներեց.
 Վերեէն կը խանչեն անուշ ու համոլ,
 Միտքս կը բերին իմ հին դարդերեց:

Հաւքեր լէ էղած թաղպուր — թաղպուր,
 Յըմէն հաւք լէ հըա ուր էրամին
 Ձկնկոււլ, քշնարօտ, պուպուն ու ճուրք,
 Թե թեի տուած յիւար հեա կը թռնին:

Գը՛ քընի՛, լաս, դը՛ քընի՛ ըոհաթ,
 Բու պապուն մէսնիմ, օր յէլէ խուրբաթ,

Աշո՛ւնա՛ հաւքեր կապին երամներ,
Կը թռնին, կէրթան դէմ տաք երկրներ:

Աշո՛ւն ա, լնօ, սարե խոտ չորցաւ,
Կէղնի օր քու պապ զմըզի մոռցաւ,
Ջուհաք մի ճամբէնք հըա էա հաւքերուն,
Էրթան զըմըր դարա յելան՝ քու պապուն:

Չէղնի օր դուր ջիգեար մէկ հաղ մոռնայ,
Խարկայ երկրից թըլս ուր ճփերուն դառնայ,
Թըլս էրթա՛ գլուխ քարին, պատին տայ,
Օր ուր ճփերուն կերակուր գտնայ:

2

Ա.ԴԵ ԻՄ ԴԱՐԴԵՐ.

Գարգով ու ցաւով սերարս լցվե՛ր ա,
Հաց ուտելուց լէ բերա կարեր ա,
Դիշեր ու ցէրէկ դուշուրմիշ կէղնիմ,
Էք թերմաշ դարախ ճար մի չը գտնիմ:

Իմ դարախ դուման յաչքերս բռնե՛ր ա,
Իմ խէլքն ու իմ մետք գլխէս առե՛ր ա.
Կէնիմ օր մարդու մ՛ մէկ բան մի ըսիմ,
Ըսած խօսքս է կը մոռնամ, մէկ ուրիշ կըսիմ:

Գրելու մէջ լէ խառ հըմլայիմ,
Խալամ պտի առնիմ ձեռսի, օր բամ՛ի գրիմ,
Յեփօր էք դարա էլման գիւկայ միտքս է,
Կրակ մի կէղնի կը վառայ սըրտս է:

Ուրեշներ գինան թէ ես գիժուեր կմ,
Ջրուցել ու դրել բերա մոռցեր կմ,
Իմ էղած, չէղած տուեր իմ թալան,
Տուն, տեղ չունիմ, էղեր իմ քօչքան:

Փիցան իմ դմշներ, տարան իմ էղներ,
Յարձկին իմ հարօր, մէռան աղէկներ,
Եարալու կը աքայ իմ պղտիկ աղջիկ,
Անգուժան կորաւ իմ նորեկ հարսիկ:

Հնցեր ա իմ կարպեա, իմ եօրգան՝ դօշակ,
Հըպ-հըղի յերարուց, էղե կտոր-կտոր.

Փշում խոտ թաղի իմ հիւանդ աղջկայ տակ,
Շիւարեր իմ չղի՛նամ յուց կայ էրթամ դո՛ր:

Ժուկ մի չնւտէնք խաւիժ, բլղրէ փլաւ,
Իմ թային յօրահան կեղնէք մէկ հատ հաւ.
Կը խմէնք գլխայլէն, դ՛չայ, գ՛րախին,
Կը հեծնէնք դ՛ քումէթ ձին, կիտէնք մըրխին:

Կը մանէնք մայտան, կերթէնք, ու գիկէնք,
Ջանկուք կը գարկէնք, մըրախ կը ժշկէնք,
Աշխարհ կը թափեր, գիկէր թամաշէն.

«Տղէք, ինչ աղէկ ձիաուր ա», յերարու կըսէն:

Կորաւ յըմէն բան, կորաւ իմ դութան,
Փլաւի փոխանակ ձեռս է չընկնի թան.

Ա՛խ ֆալաք, թարս դարձուց զմ՛նու չարսի յակ,
Թողերա ընծի խղի պատի տակ:

Ժուկ մի կը պարզենէնք. «Ես նամուսով իմ,
Իմ նամուսի արով կընկնիմ կը մեռնիմ».

Մըկայ լէ անկեց իմ էղի խղի տան,
Գող ու բող անուն ընծի, իմ հարսին կիտան:

Իտա խըարը ցաւ յըմէն տարեր իմ,
 Խեղքս է ցնորն ու հարցուցեր իմ.
 Վախա մի «խունկ ու մոմ էնք զօրքով սրբերուն»
 Խարիպ էրկրն մէջ «ծուրթ ու ծաման էղայ բողերուն»:

Յեզօք յընկեր իմ խլղի դուռ ու փողան,
 Կէս կիտան իմ անուս, կէս լէ կըսին «սուրթ ըսան».
 Կէս կըսին. «Աղէկ մարդ ա, աղէկ ըան ըսող ա».
 Կէս լէ կըսին. «Անուն միտէք, էնն՝ մարդու խաւիօղ ա»:

Ըտէք, ըտէք, «եզն օր յընկնն դանակ լէ կը շատնայ».
 Իտա նեղ օրեր գընցնի, դընկեն հըմլա չըմընայ.
 Գուսնն էլ՝ օր մի իմ յաչքէն կը հեռէնայ,
 Իտա ցաւ խօ իմ հեա գերեզման լէ չմըննայ:

ՀՈՏՂԻ ԿԵԱՆՔԸ.

Կանանչ դաշտի ծաղկներու մէջ
 Քունտի էկաւ, պարկայ քնայ.
 Համա մէկ վախ կէր սրտիս մէջ,
 Վայ թէ քուրդ դայ՝ մալեր գողնայ:

Յանկաջ չերէցի եղ վախին,
 Պարկայ, անուշ քունտի առայ.
 Ծաղկներու անուշ հոտին
 Եդ քնի մէջ փառաւորայ:

Մէկ գին ճնճղներ կը ճըլվըլան,
 Մալեր անուշ-անուշ կարծան,

Յաղբըներ լէ կը դըլզլան.
 Գոմշներ լէ նստած հօրօճան:

Հաւքեր կը թռնէն էրամով,
 Գղէզ լէ անուշ կը դըլզլուէր,
 Կուռնի կը խանչէր ուր ձէնով,
 Ընձի անուշ քուն կը բէբէր:

Գուրնի հօտազ «հառաւէլ» կը խանչէր.
 Գուրան կը շէպէր սև հողեր. |||

Հողի տակ կը շըջէր ծաղկներ.
 Մանջի յեաւ կոճղէզ կը ժողվէն աղջկներ:

Առայ իմ քուն. քնից յէլայ.
 Արև յէլեր ու շողեր էր.
 Յաղբի յակից լուայուայ.
 Չարիներ յօաներուս չորցեր էր:

Հէծայ զըմըր սև Չալօին,*
 Մալեր քշի դէմ բլրին,
 Գոմշան լցուան մըջ գօլին,
 Եկան հօտղներ վըր մղլին:**

Հօտղներուց ճամբէցինք ի դեղ,
 Կէսաւուր համար հայ բերել տանք.
 Բէրեց փլուռ ու ձուածեղ.
 Կանչներու վրէն նստանք ու կէրանք:

Յէլանք զմըր շորեր հանկցներ,
 Մտանք, մըջ գօլին լօղկցանք

* Չալօ եզան անուն է:

** Մակաղոսեղի:

Զսե գմշներ լըվացներ,
Խլըսանք՝ յէլանք շորեր հագանք:

Չանգլներ սաղներ, կախեցներ գօլ,
Հանինք ձկներ ու թափեցներ:

Կըակով էիներ, կէրանք բօլ-բօլ:
Հոյ յընկաւ, մալեր հաններ, արծու գացներ:

Քաղինք ուռեր, ցախաւել կապներ:
Քանիմ հաս լէ կողով դործներ,
Մեծ բանդակէ մի կապեցներ:
Էզան բառցանք, տուն բերեցներ:

Հէծանք դէզներ, յընկանք ճամբէն,
Անուշ-անուշ խաղեր կըսէնք:
Խաղերու ձէն չօլ կը վերցուցէր,
Մեր ձէնէրով գըաշա կը բռնէնք:

4

ԶԱՀԷԼԻ ՍԷՐ.

Ջահել իմ, յաչքս ի կը զւոցում,
Տեսնիմ վիւ աղջիկն ա խօրսա,
Յուցկայ, յունտայ բան կը հարցում,
Կը քաշիմ անուշ եարի կարօտ:

Համբարձման՝ աղջիներ հագան.
Շինին դուրանք ու զթափին,
Քօմով-քօչով չօլեր լցունան,
Ժողվանք գացներ էդ թամաշին:

Շողէն, Ատլաս անուշ կը խանչեն,
Պար լէ բռնած բոլբոս ին,
Մհօն, Պօդօն դեօփնա կը քաշէն,
Եարի դարաէն մոլբոս ին:

Էդ պարի մէջ՝ էտ սըհաթին՝
Յաչքս ի յընկաւ Մէլօյ աղջիկան,
Վառեց, էփեց ջաղամաթին,
Հազար հողի էրնէկ կիտան:

Մուայ, ճըւ-մուայ, խեղքս ի գնաց,
Էկայ մըր տուն, մամուս ըսի.
Յաչքս ի էտ խօրօտի ճամբէն մնաց,
Ձեռս ի մէկ հաղ զընցեց քաշի:

Մէկ լէ տեսար էն դճէն յէլաւ,
Թուխ թուխ յաչքով, բարակ բօյով.
Արեւ պէս մէկ վէլք տաւաւ,
Կարվի մի պէս շօբօրայով:

Գացի պապուս ճամբէն բռնի.
Ըսի, գնա՛, Մէլօյ աղջիկ յուզա,
Թէ հազար սօկի խալան առնի.
Հողիս էլ տամ, էլման քիչ ա:

Պապս ի զիմ խաւօր չը կտարեց,
Գնաց անուշ եարս ի յուզեց,
Ի՞նչ քէֆ՝ գհօլ դուռնայ դարկել,
Հարի սօնդ տուի պրակել:

Մէկ-էրկու տարի ընհաթ չմացներ,
Զլլուց գմըր էրկեր վերցուց:

Փորկինք ատեն, անդ, բարձանք դայցնք,
Եդ ցաւ՝ զսէրն ու սալդէն մոռցուց:

Յընկանք խղի դուռն ու փողան,
Եղանք ցեր-ցան, թախառական,
Զմալ դօլվաթ յըմէն տարան,
Մացինք անշապիկ ու անթուռնպան:

5

ԱՆԻ ՔԱՂԱՔ

Շորագեալի դուրան դաշտերի միջէն
Հէռւանց Անւայ բըջեր կերեէն.
Կը տէսնէնք հին բերդեր դարի վրէջէն,
Մարդու թամաշու հաւէս կը բերէն:

Չորս թարափէն պարկած Անւայ դաշտեր,
Չէրկոյլ-Չէրկոյլ կայնած բարձր բաղաններ,
Հաւէսի էկայ, նստայ էդ բազնի հովերու տակ.
Մէղի, միտքս ի էկան հին ցաւեր շատ:

Յէլայ-կայնայ, բազներ թամաշա էի,
Շինած քարեր բռնի, մէկ-մէկ համբուրի.
Ըսի.— Մէռնիմ քու շինող ուստին,
Քու դուռ կայնող՝ քի պահող ափսոսին:

Յո՛ւր ին դացած թագաւորներ, թագուհիք,
Անտէր մացելով քանդվերա սարահիք,
Բլէ ժամեր, կորձանն զանկատներ.
Ել շըն կնքդա վարդապետներ, տէրտրներ:

Բաղնիա միջի ասկրներ միայ չկան,
Զօջաւորներ՝ մէկ մէկ կայնին, թալիմ տան,
Երթան, զարկին ալայի չաղի, բօռօղան,
Թագաւորն ու ջաղամաթ թամաշի գան:

Ել չգմբուտայ դուլ, կարե դուռնի ձէն,
Կարեր ա քու միջի քէֆ ուրախութեն.
Ժուկ մի յուտա թագաւորներ կը նշանեն,
Թագուհու հեա բերէն, մէկ տեղ պրակէն:

Աշխարհ կը թափէր էտ հարսընքի թամաշին.
Հազար հազար հոգի գեղէն ու կերթէն,
Քու մէկ դռնէն բազրկներ կը մտնէն,
Մէկէլ դռնէն գանկեր կապէն դուրս կելնէն:

Քու աղջկներ կանանչ կարմլը կը հագնէն.
Քու բերդերու բայրաղներ տնկուած էն,
Քու սօխըններ Ֆայթօններ կերթէն, գեղէն,
Իշխան խանմ ջուխտ իրար հեա նստած էն:

Էտ ինչ էղաւ, էտ յըմէն յո՛ւր են դացած,
Քու նախշոտուն քօշք ու սարէք ին ըլած.
Կերեայ մըր յայքին քու աւերակներ.
Մեր սրտի մէջ կը թողայ հին դարա, կրակներ:

Յո՛ւր ին դացած քու ուէս, գզլը, գրագլրներ.
Փտան, կորան քու ղիւանի դափտրներ,
Ժուկ մի իտա տեղ կէնէն մեծ-մեծ դատաստան.
Շուրութ կը նստէն թագաւորն ու մեծ իշխան:

Ժամերու մէջ շարականներ կը կարգէն,
Մէկ տեղ գԱստուած, իշխան կը փառաբանէն,

Կաթուղիկս ուր խաչով ու խաչվառով.
Թափուր կեղնէր անուշ անուշ կարգալով:

Յընցան գացին իմալ էրաղիմ պէս՝
Մարդ գինայ թէ բոկի շէն դու չէղեր էս,
Մացին մինակ կայնած քու աւերակներ,
Կիսակործան նշխուն քարով բաղներ:

6

Ռ Ն Ճ Պ Ա Ր.

Ռնճարութեն անուշ բան ա,
Ջանով ջիկրով ունճար կըգասի.
Ջան կոպանայ, քրտինք կհանայ,
Գիշեր ու ցերեկ կաշխասի:

Դարուն կեղնի, յարօր կազայ.
Սամի ու սամեթել կըմանայ,
Չգայ, կանաքիւ դուրս կհանայ,
Չ'սերման հոր լէ կըանայ:

Բերայ, զջվըլներ կըլցու.
Գիկայ, անեցոց կըհարցու,
«Կնի՛կ, աղէկներ, զ'ո՞ր արա ցանենք»
Սֆայ մալեր խամէ հանենք:

Կնտոնք էլ կսին. — Սերմ օրշնել տանք.
Դուրս լէ թորիկնք զգմշտանք.
Էրթան զըվըռնին, խամէ դուրս գան,
Վաղ լծին, չուրով յարտ էրթան

Չըբուղէն յառէջ դուրս թորիկցին,
Հուկիթ մի ճակալն դարիկցին.
Հտաղ թրքի կողով յառաջ բերեց,
Գմէշ առաւ կօաշներուն, լուլ էրեց:

Էս օր յընցաւ, պարկան քնան.
Գիշերհանա քնէն յէլան,
Չուր բերեցին, ձեռներ լուացին,
Աղօթք էրին, խաչ հանեցին:

Տանտիկին լէ զկովեր կթեց, |||
Մածուն բերեց, ձըձում զարիկեց.
Լըցեց բղիւլ մածնախառ թան,
Մանճկալի հետ ճամբայ գրեց:

Սաղ ու սարվաղ դուրս թալեցին.
Մալեր բերեցին ու լծեցին.
Մանճկալ հօտաղ առան գացին,
Դրէցին զըյարան ու վարեցին:

Փռին տկներ բրթէ կորլապ.
Վրէ ուրանց առան մէկ հատ կարպետ:
Խոտէ զմբըներ էրին բարձ.
Պարկան քէֆ արին յերար հետ:

Խոտ քաղեցին, նոտան հացի,
Քաղին՝ մէկ-մէկ բարդեցին.
Խըճնաւոր կապեց զխըճներ,
Լծին սէլեր, կալ բերեցին:

Կալեր ջրին ու քաշեցին.
Կալն, օր չորցաւ դարմանեցին,

Կամեր դուրս թալին՝ քարեցին,
Բերին զ'օրան ու ճէճեցին:

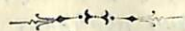
Մէճին, աղէկ մի մանարեցին.
Լճին զ'հաւ, կաւ թեղեցին,
Աչկին հարաւ քամու յահին.
Օր քամին գայ, յէլնին էրնին:

Համա էա տեղ մէկ բամ՝ ի կայ,
Մարդ ուր թեղ էրնելու հախ չկայ,
Հարի Օսմանլին զգեղ չճախայ՝
Թեղ անձրևու յառէջ պտի մ'նայ:

Կալեր պրծա՞ն, ընաղուն էրին,
Համբռն խոտեր, բերին դիզին.
Խոտ ու ցօրնի յէւելութք ծախին,
Խարձ ու խարած յըմէն տուին:

Յէլան զսելեր լճեցին,
Գացին, չուիկ կտրին բէրին.
Շինին զուրանց թաժա բլաժ աներ,
Նոտան յօտեք, ըսին հէքլաթներ:

Վիւն օր հարսնիք կէր, հարսնիք էրեց,
Վիւն օր չկէր աղէն նշանեց.
Եկան բարկենակի անուշ քէֆեր,
Գհօլ-զուռնով խաղցուն հարսնէր:

Կ Ա Ր Կ Ո Ւ Տ .

Յանի դարտսի, ըսի, «ընհաթաւ Չանսի»
Ըսի, ճժեբուն խամաթ մի կէղնի,
Գաղիմ ու ճէճիմ յաջողի բանսի.
Չէղնի՝ ճժեբսի անօթի մեռնին:

Յէլաւ, բանձրցաւ իմ բօյի բարայ,
Գացի ու էկայ, ճժեբովսի ուրախցանք,
Փառք տուինք Ստուն, էլ զիան՝ չկայ,
Մըք նեղ օրերից յմէնքս ի պրծանք:

Չիմ պարաք ու փոխեր, զիմ խարձ ու խարած
Իմ ճժեր յմէն յունցկայ կը հազնին,
Իմ անէն չկարի խօնախ ու ճանանչ.
Տէրաէր, վարդապետ յունցկայ հախ կառնին:

Ո՛րն օր կընցնէր իմ յարտի մօտէն,
Կսէր, «քու յարտ շատ խօրոտ էդեր ա»,
Գրկեցներ ընծի էրանեկ կիտէն.
Կսէն. — սաղ գեղ էա յարտ կպայա:

Հուսրսի թարափէն էկաւ ցուրտ քամին,
Չատրեր մըժ ու դուժմանով փաթեց,
Պրծաւ յաչքս ի էրկինք-թերմաշ սև ամպին.
Սըևու զէմ յէլաւ առաւ ու կտրեց:

Գուգուց թալեց, սար ու ձոր բռնեց՝
Էրկինք կէճկատաց, ամպ ամպի հէճաւ,

Խաւար ամպի տկից կէծակներ զըրկեց,
Յանսձ յարտերսի մէկ մի չպըծաւ:

Ձարկեց ու ջարդեց կանանչ օլօքներ,
Խալի պէս թափեց յերարու վրէն,
Անօթի ծարաւ թողեց մըր ճփեր:
Մեծ զիան քաշինք թերմաշ կարկտէն:

Բսան ու հինգ օր թամամ՝ արև չտեսանք,
Երկինք ամպերէր, կարկուտ կթափէր,
Չգինանք էրթանք մըր դանդատ վիճր տանք,
Էտ հէտրութէնէն մղի ով պտի աղաատէր:

Յէլանք մենք խլղին հաւար թալեցինք,
Ըսինք, «ոէր Ասու՝ մացինք անօթի»:
Ձըմը դարտ ու ցաւ մէկ մէկ մենք լացինք,
«Բալքի մէկ էղնի օր մղի օգնի»:

Փաթեց զմղի սուլքն ու թանկութեն,
Մըր գէղի մէջ մինակ վեց հոգի կէն:
Օր վեցն էլ ցորնի ամբըներ ունէն:
Էտոց մէկ լէ չէրեց մղի օգնութեն:

Ո՛ր մէկին ըսինք, «Խոսափով մարդ են»
Մարդ ճամբինք, մօտից ցորեն յուղեցին,
Էն մարդիկ լէ ուրանց օգուտ կը պաշտէն,
Մէկ լէ օգնելու կամք չառուեցին:

ՎԱՌԻՆ ԲԱՐԴՈՅՍԻ ՁԵՌՍԻ ՄՆԱՅ ԾՈՅՍԻ

Յարտերսի հասան, դացի քաղեցի:
Կապեցի խոճներ, բերի բարդեցի:
Ըսի.— «Թըխ մնայ, հարի քաղ պըծնիմ,
Լծիմ զէղներ, բերիմ կալ ճէճիմ»:

Իրեր օր չնցած, քուրդ Բատօն, ուր լամուկ
Եկան, բեռ մի ցորեն յուղեցին:
Ըսի.— «Յորեն ճէճէմ, յէաւ արի տար»:
Ինատ էրին, զբեռ վերուցին ու դացին:

Սրև չմտեր էր, մէկ կրակ յէլաւ,
Կրակ մի յէլաւ ու զաշխարհ բռնեց,
Անաստուած Բատօն զուր հայիֆ առաւ,
Գնաց կրակ թողեց, բարդոցներ վառեց:

Վառեց բարդոցներսի, ձեռսի մնաց ծոցս է,
Աչքի օր ճփերսի մացին անօթի:
Չարէս կարաւ, զլծկան մալեր ծախեցի,
Ճփերուս ուտելու ալուր գնեցի:

Եղաւ ընձի դարտ, տուեց հարարաթ:
Անաստուած քուրդ կտրեց բարաքեաթ,
Պարտըով ու լիողով ձարի ու մուրի,
Խարիպութեն յէլայ, դատայ, էտ պարտքեր տուի:

Անաստուած մարդիկ մղի կը բամբսեն,
Կսին.— «Ուրանց տներ ըսիկ չըսըթըն»,

Տարին տասերկու ամիս տուն ու տեղ թողած,
Թիֆլիս, Ստամբուլ դատելու են գացած:

— Ախպրտան, ախպրտան, ես ձղի ղուրբան,
Յընչի՛, մշեցոց խսկի ջիկեար չկայ . . .
Միտք չը՛յնկնի ճիժն ու սիրական.
Յեփ ան կը քաշայ, սրտէն արուն գիկայ:

— Էլի մենք՝ էլի մենք կը տանենք.
Տարին տասերկու ամիս կը դատենք ու
բանենք.
Էդ կրակ դարաը անջախ մենք քաշենք,
Դիմացկուն նստինք, մըր օջախ ծխինք:

ՀԱՅՐ ԱԼԻՇԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ.

Մըր երկրից հեռուն, սրաով շատ մօտիկ
Մինակ մէկ հատ մարդ էկաւ ու գնաց.
Քու մահուան համար լացին շատ մարդիկ
Քու մտքի հասրաթ մեր սիրտը մնաց:

Ձեռ տարար վարոց, լծիւ քու հարօր,
Բռնեցիւ զմանձ, վարիւր զքաշտեր,
Վարեցիւ, դու՛մ-դու՛ղ երեցիւր դաշան ու ձոր.
Ու բլբուլ մի դարձար, յընկար մըր սարեր:

Քու անուշ ձէնէն մենք լիառաւորուանք,
Օր անուշ-անուշ հեռուանց կը խանչիւր.
Քու ո՞ր մէկ խող երգ նստինք, գովանք,
Մըր դարա ու ցաւ սագով ըսեցիւր:

Մէլոն մի սհաթ հէռեանց նստած՝
Մասիս, Քեօսադաղ լուս աչքով տեսած,
Դու նշանց տուիր մըղի մըր ճամբէք:

Ձո՞ր մէկ ըսիմ՝ ղոր մէկ թորիկմ,
Շհատ են քըղի Անին, Նախջեան
Դու աշխատութեն թէ մենք ծածկենք,
Էնտք պտի, խանչէն «Ալիշան»:

Փաղթիւած քարեր յմէն ժողովեցիւր,
Սուրբ մասներովդ, մեծ չարչարանքովդ,
Ձջուր ու ցամաք մէկ մէկ գրեցիւր,
Յիշատակ թողիւր քու մեծ անունովդ:

ՋԱՄՈՒՇԽՈՒԱՆԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

(ՍԻԵՏԵԱՅ ԿԻՐԱԿԻՆ)

Իսա օր մեծ նշնով օր ա,
Իսկի ուր օր լէ չը կ'օրցու,
Եան անձրե՛ւ՝ Եան ձուն բաի բէրայ.
Ձմեռ դարուն լէ չը հարցու:

Մէկ լէ կաչքիս դաշտեր կանչըցան,
Մալ ու ոչխար արծըլու գացին,
Ծառեր ծաղկներ յմէն բացուան.
Դաշտ աչքողին քէֆ տուեցին:

Սապախտան շուտ՝ շատ անուշա.
Կարմիր արև երկինք պարզեց,
Հարի ախրատ հմլա կը բշայ,
Մէկ լէ կաչքիս դու՛ման հանեց:

Հիւսից էլաւ մէկ պաղ քամի.
 Երկնք ամպեց. արեւ կորաւ.
 Պարզ օր էղաւ մեզ թշնամի.
 Սէլաֆ յէլաւ, հորթ, գառ տարաւ:

Վայնատուն յընկաւ զգեղ բունեց.
 Գէղեց յէլանք, հաւար դացինք,
 Գեա լէ յէլաւ զմալ քշեց,
 Մէկ լէ չկրցանք պրծուցինք:

Տարաւ զուժտան զօրեղ դմշներ,
 Քշեց զգուժան, հարօր տարաւ,
 Լացին հօտաղն ու մանճկալներ,
 Ինչ էրեցին, չարա-մուքուն չեղաւ:

Էա օրուանէ աղքատութեն,
 Սև շիւարանք մղի փաթեց.
 Յընկանք դռներ ու հէտրութեն,
 Պապ լէ գողին չկրցաւ օղնեց:

Խուարաթ, Խմաթ իմ քուրվտանք
 Մնացին յէլման սէլաֆի տակ,
 Գացինք ջանդկներ չգտանք,
 Մեռան սնտէր ու անպատանք:

ԳՐԻԳՈՐ ԶԱՆՇԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հօստա նաճար, որքա ունիլ էօլա հար ջար.
 Խորտէ երբ ք դարկինք հըղար: (Գրդ. առած.)

(Վարպետ հիւսն, արեւ քնի զերդ ամէն օր.
 Ատուած մէկ՝ դռներ հաղարաւոր:)

Էդ առակ շուտուց մէր պապեր կըսէն,
 Ուրանց յոյս մէկ հաղ Ասուց չկարէն,
 Գինէն, օր Ատուած շատ սղորմած էր,
 Թէ օր մէկ դուռ փակէր՝ հզար լէ կը բացէր:

Մըր էրկեր յմէն թալնին ու մորթին,
 Մացին էթմներ իլղը պատի տակ,
 Շիւարանք թը անտէր իմալ պտի ապրին,
 Ո՞ր պտի քաշա էտոնց դարտ ու կրակ:

Ատածու հաղար դարկհներ բացուաւ,
 Էտոնց համար միճակ ջանշեան մի ծնաւ,
 Էրկնքեց յեջաւ էդ մէկ հրեշտակ,
 Գրթընու պէս ժողկեց էթմներ ուր թևերու տակ:

Գիշեր ու ցերէկ զրեց ու զրեց,
 Կա էթմներու գարտ ու թալաշ քաշեց.
 Պահեց անտէր հայ դէթումն—օրեր,
 Պապ ու մամ դարձաւ տկող սրբերին:

Էթմներ պահելու մեծ սապաղ էղաւ.
 Օղորմածներուն օղնութեն խանչեց,
 Ջանով ջիկրով զինք էդ բանին դրաւ.
 Հարեր ու հաղար էթմներ խօրտոկի պահեց:

Հարի խիամթին էլ չկորի քու անուն,
 Հըրա քզի պէս մէկ չղացէր աղքայութեն.
 Թըլս գրախան ու հրեշտակներ ուրախնան,
 Էրկնքի մէջ բելա քու անունով պարզենան:

ԿԱՔԱԻՐ ՎԱՆԴԱԿՈՒՄ

Պիշեր անցաւ, արշալոյսը բացուեց,
 Պայծառ արեք բարձրացաւ, ճառագայթ արձակեց,
 Ամէն ոք յոյժ լեցուեցաւ բերկրանքով՝
 Միայն կարաւը վանդակի մէջ կար տանջանքով:

Քեերը բացեց, կտուց վանդակին խփեց,
 Անճարացած ձայն բարձրացուց ու երգեց.
 Նա կարձակէր անուշ անուշ կռնչիւն,
 Կը սգար կուլար իր սե բաղդը օրն ի բուն:

Նա լաւ գիտէր, որ ինքը բանտարկուած էր.
 Իր դաշտային աղատ կեանքից զրկուած էր.
 Կորուցած էր ընկերներ ու ձագուկներ,
 Որոնց սիրուն ձօնում էր անուշ երգեր:

ԻՄ ԵՐՁԱՆԻԿ ՕՐԵՐ

Յունիսի սկիզբ մի պայծառ օր էր,
 Դեռ նոր կը տեսնէի ընութեան վառքեր.
 Պառկած էի ես ծառերի ստուերին,
 Կլմայլէի ճնճոց բաղքը երգերին:

Բազրեանդայ դաշտի խոտը հատած էր.
 Ճոճուանը մարգերու մէջ կը ճռճուար:

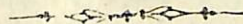
Շեռեանի փրփրան ալիք յիջած էր.
 Դղէց ծաղիկ ծաղիկ անուշ կը դղղար:

Իմ մանուկ աչքին հանդէս կուգային,
 Ձտեօած շատմ՝ տեսակ ղեռուներ
 Մեղմ ու գրաւիչ, քաղցր կղեռային,
 Շատ դուր կուգար ինձ, անխ, նոցա ձայներ:

Հողիս միամիտ, նոր աշխարհատես,
 Ձունէի մտածմունք այդ ժամին խսկոյն,
 Ոչ վատութիւն ոչ մահ կանցնէր մտքէս,
 Բնութեան այդ հրաշալիք կաղդէր իմ հոգուն:

Քաղցր կը թուէր ինձ ռազմի երգերից,
 Ջեռուներու այդ երամներու ձայներ
 Արտասուք կը թափէին, անխ, իմ աչքերից,
 Հողեզրուարթ կեանք մը իմ մէջ կտակոծէր:

Այժմ մէջս ծագած է մարդու գոռոզ մաքեր.
 Սիրտս չարիքներով լեցուած՝ կը մտածեմ.
 Քաղցր շարահան, սուբբ գիւրք չի աղդեր.
 Դարձեալ ինձ միայն կաղդէր ղեռնոց ձայներ:

ԻՆՉ ԱՆՆՄ ԲԻԼԲՈՒԼԻ ԵՐԳՐ

Արշալոյսին երգող բիւբուլ
Ինչ սրտով երգելի մտիկ տամ.
Սըրէլիէս ինձ ատուր մի լուր,
Ես ալ քու հետ ուրախ ըլլամ:

Տխուր սրտիս չարժի քո երգ,
Երբէք չի ազգեր իմ հոգու վրայ,
Խոր խոցւած է, ախ, սրտիս վերք,
Առողջանալու հնար չկայ:

Թուած է սիրուհիս ձեռքէս,
Յետ դառնալու ալ հնար չէ.
Բիւբուլ թէ ինչ լեզու երգես,
Վերքս նորից սաղնալու չէ:

Սասնայ սե սե պալերու տակ
Փունջ փունջ կախուած վայրի վարդեր՝
Գովա՛ աղեղի մեղր ու փեթակ,
Յերար մի՛ տա, ախ, զիմ դարտեր:

Ձէնդ անուշ կը շւացնես,
Այդ ձէնովդ սիրտս կը վառուի.
Երգերովդ բաւ է ինձ լացացնես,
Ոչ մի երգովդ չեմ մխլթարուի:

Միտքս բերի Հաւսէյի աչքեր,
Որ իմ ծնող անուշ մայրս էր.
Դեռ ահանջս է նորա երգեր,
Որ նանիկ կասէր ու կօրօրէր:

Գ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ՅԻՇՍԱԿԻՆ.

Տօնենք քու յիշատակ մըս վառ սրտերուն,
Քանի օր աշխարհս շէն ու կանգուն ա.
Քու մեծ յիշատակ, օր ատուր հայուն,
Հարի գո՛րնյակ սօղ էզնի կը մնայ:

Հըլա մէկ մի ըսիկ մըզի չգինէր,
Մըս էրկիր լ'նչ էր, մըս հալ ու քէֆիաթ.
Մըս ազդի մշակ մըս դարս կը գրէր
Հայու սրտերուն կեանք հարարաթ:

Ո՞ր գրնէր թէ Մշու էրկրի հին քօշէր
Յընկած էն, Մշու հայեր կը մ'նէն,
Տանից զօռօլէն կը հանէն Քուրդ փաշէր,
Ձէ թէ անգէտ հայ, հայի կը հանէն:

Վիւր թալաշն էր թէ Թիֆլիսու սօխախ
Լեքն ա Մշեցի հայ մշակներով,
Շիւար, ձեռ լէ ծոց, սրտից քաշէ ախ,
Եարոտ ու փարոտ սերտ լիք դարտերով:

Որ կը հարցուցէր մշեցիք ինչ մարդ էն,
Օր թողած ատն, տեղ, յէլած էն խուրբաթ,

Մարդ չէրաւ քուֆարաթ Մշեցու դարտին,
«Մշակ» էա օղուրին դրեց դուր գօրլլաթ:

Մեռաւ մեր բընոս սրտի մեծ հէքիմ,
Օր ուր հէքմութեն կենէր,
Գրեգորի էրած աղէկութեն զո՞ր մէկ ըսեմ:
Մշեցոց ցաւ միճակ միճակ կը տանէր:

Մշեցու դարտից հասկացող «Մշակ»
Թմաւ տաս տարին օր մտաւ հողի տակ:
Մեր մշկներու մինակ սե օրն ա,
Մշակ մշկու դարտից հասկացողին չմոռնայ:

Շատ գիտնականներ կատարին դէտ աօն,
Շատեր գրեցին դովացին «Մշակ»,
Զմէն լէ ուրանց գիտուն խօսքերով:
Մենք լէ մեր լեզուով յայտնէր մեր վրախար:

ԳԱՌՆԱՐԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԻՇՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ.

Պար առեալ Խաստուրայ աղջիւնըր,
Քաղցր կերգեն ջան, մարալ, ջան»:
Զարդարուած՝ ինչպէս ծաղկունքը:
Ի մէջ մարգայ կերթան կուդան:

Վտակ բիւր, ծաղիւնը հաղար՝
Բիւրաւոր թռչունը կը գեղըեղեն.

Աղջիւնը բռնած են դուրան պար
Ընդ խառ թռչնոց անուշ կերգեն:

Դաշար կանաչ, արև պայծառ
Անուշ կը ձայնեն կռունկներ:
Սարեակ կը թռչէր ծառէ ծառ
Կանաչով պատած էր ուռենոց բլբլեր:

Կրկն անուշ կը կրկնէր,
Բոյնից կը թռչէր, բարձրանար:
Մարդ տեսածին ձայն կարձակէր,
Կարծես թէ մարդու կոպառնար:

Շէռեան կը վազէր ջուրը պղտոր,
Հեռ կը բէրէր շատ արմատներ:
Բանաստեղծ մը պէտքէ գովէ այդ տեղեր,
Եւ հայ աղջկանց այդ նոր նոր երգեր:

Մատուկ, կոճղէզ և այլ արմուք
Կը հաւաքէին հայ հօտաղներ,
Սազն ու ձուլոր, ճերմակ բատիկ
Լեցուն էին այդ լճակներ:

Ախ Խաստուրի ջրաւէտ դստեր,
Նոր ծաղկաբոյսեր խօրոտ մօրոտ
Տեսնող գիտէր թէ դրախտ էր,
Մէկ տեսնելով չառնէր զկարօտ:

Երբեմն կանցնէր իմ մտքիցը,
Երբ զբազէտ մը կըլնեմ.

Բնութեան այս լիառքերեցը
Ըստ իմ կարեաց դրի առնեմ:

Կարծես իմ այս երեւակայութիւն՝
Շատ դժուար եկաւ Աստուծոն.
Սխտեց մեր երկիր սուր հալածանք,
Հաղիւ և հող լիսխանք, պրծանք:

Գիտես թէ Ադամի յանցանք՝
ես գործեցի այդ դրախտի մէջ.
Սիրտս մնաց, ա՛խ, իմ բաղձանք,
Վռնդուեցայ այդ դրախտէն լերջ:

Ադամ արդէն յանցաւոր էր,
Քանզի Տիրոջ պատուէր կոտրեց,
Բայց մեզ պատուէր մը տրուած չէր.
Սնմեղ այդ դրախտէն արտաքսեց:

Զրկուեցայ այդ դրախտից
Նպատակս մնաց ինձ մէջ
Կը գանդատուիմ ես իմ բաղձից,
Եւ կախարհեմ յաջողուել լերջ:

Կը դսց արդեօք այդպէս մի օր,
Որ լիբադառնամ Խաստուրը.
Սչքս տեսնե՞ այն դաշտն ու ձոր,
Ուր անուշ կերգէր իմ քոյրը:

Մեռնիմ, ա՛խ, այդ սև հողի մէջ,
Ս.ա կող պապիս գերեզմանին.—

Թաղուիմ եղբօրըս կողքի լսէջ
Իմ հող խառնեմ նրանց հողին:

Զուղեմ լըէս կարգայ տէրաէր,
Կուղեմ թաղուել ես այն պարով,
Ինչ որ կատէին օրիորդներ
Իմ դառնարածութեան օրով:

ԲԱԳՐՆԻԱՆԳԻ ԴԱՇՏ.

Ռարձր լեռներ դարդարած
Քո շրջակայք, Ալաշկերտ,
Վանդակապատ շրջապատած՝
Լեռներից բխող հազար դետ:
Քո հին քաղաք Վաղարշապետ
Քու բարձր լեռն է Սուկաւէտ,
Ծաղկոտ լեռներիցդ բղետող
Գաշաէգ անցնում է Եփրատ դետ:

Քու հարթ դաշտի մէջ երգում են,
Նախնի հիւրընկալ կուռնիներ.
Մարդերիդ մէջ լեցուն են
Երկրագործի խումբ-խումբ հօտեր:

Սուռակներդ խոխոջելով,
Քու դաշտեր ուռդում են,
Ելրատ, Շեռեան խառնուելով
Քայլամուրը գնում են:

Լուսաւորիչը կառուցած է,
Իւչքելիսէն մեծ ու փոքր վանքերը,
Քու ճոցումդ մկրտած է,
Բիւրաւոր Հայ մարդերը:

Ո՞ր հեւացան դաշտիդ նախնի հերկողներ,
Քո հին տէրը և գիւղերդ շէնցնողներ.
Ս. յժմ մնում են միայն դերեղմանոցներ.
Որ Հային են եղած այդ տեղեր:

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

« Ազգային գրադարան »

NL0358246

43963

